MVO NEDERLAND

ANALYSE VERKIEZINGS-PROGRAMMA'S

Tweede Kamer-verkiezingen 2021

Hoe komen de zeven thema's van de nieuwe economie terug in de verkiezingsprogramma's van de politieke partijen?

INHOUD

Voorwoord	1
Inleiding	2
De analyse in een oogopslag	3
VVD	**4**
PVV	**7**
CDA	**9**
D66	**12**
GroenLinks	**15**
SP	**18**
PvdA	**21**
Christen Unie	**24**
Partij voor de Dieren	**27**
SGP	**30**
DENK	**33**
50PLUS	**36**
Forum voor Democratie	**39**
Verantwoording	41
Criteria	42
Over MVO Nederland	45

VOORWOORD

In verkiezingstijd kan er veel gebeuren. Toch kunnen we aan de hand van de huidige peilingen een redelijke voorspelling doen over de volgende coalitie. En ik houd mijn hart vast. Met de coalitie die na de verkiezingen waarschijnlijk aan het roer komt, is het onwaarschijnlijk dat Nederland de duurzaamheidsdoelstellingen richting 2030 haalt. Volgens de verkiezingsprogramma's is er weinig ambitie te verwachten van deze partijen op thema's als klimaat, circulaire economie of een vergroening van het belastingstelsel. En dat terwijl ons steeds minder tijd rest voordat het water – in Nederland zelfs letterlijk – aan de lippen zal staan.

Het volgende kabinet dient dan ook een kabinet met lef te zijn. Een kabinet dat stevige keuzes maakt voor de toekomst, dat rekening houdt met de lange termijn en de regie stevig in handen neemt. Een kabinet dat het rekenen met echte prijzen stimuleert, dat bedrijven vraagt om maatschappelijke jaarrekeningen, en stuurt op echt welzijn, inclusief welvaart van mens, natuur en samenleving. Een kabinet dat de kans met beide handen aangrijpt om Nederland voorop te laten lopen in de grote transities van deze tijd. Een kabinet dat duurzame ondernemers de wind in de zeilen geeft zodat er een gelijk speelveld ontstaat van koplopers in plaats van achterblijvers. Een kabinet dat eindelijk eens aan de slag gaat met het belastingstelsel, zodat deze beloont wat we op waarde schatten en belast wat we niet willen.

We hebben nog een aantal weken voor de boeg tot 17 maart 2021. De campagnes zijn al losgebarsten. Daarom ga ik graag het gesprek aan met de politieke partijen. Een verkiezingsprogramma is niet het einde van de rit maar de opmaat naar het regeerakkoord. En uiteindelijk beslist de kiezer. Het volgende kabinet is het laatste kabinet dat nog een verschil kan maken om de grote maatschappelijke uitdagingen van deze tijd aan te pakken. Laten we ervoor zorgen dat het aankomende regeerakkoord de nieuwe economie veilig stelt.

Michel Scholte, Minister van de nieuwe economie
Mede-ondertekend door Michel Schuurman, directeur Economie & Politiek
MVO Nederland

Michel Scholte (34) is directeur en medeoprichter van zowel True Price, een platform dat consument en bedrijf helpt de echte prijs van producten te zien en verbeteren, als Impact Institute, dat zich ten doel stelt dat elke organisatie een maatschappelijke jaarrekening opstelt en elke professional een impactprofessional wordt. Als sociaal ondernemer zet Michel zich al meer dan tien jaar in voor een rechtvaardige en toekomstbestendige economie. In januari 2021 is hij uit meer dan 200 kandidaten verkozen tot Minister van de nieuwe economie. In die rol vertegenwoordigt hij de stem en het geluid van meer dan 200 kandidaten en 16.000 stemmers richting politiek Den Haag. Richting de Tweede Kamerverkiezingen in maart 2021 krijgt hij van MVO Nederland – de initiatiefnemer van deze campagne – de kans om aan tafel te komen bij politieke beslissers en zijn visie te laten horen op verschillende mediaplatforms. Meer informatie: www.ministervandenieuweeconomie.nl.

INLEIDING

De komende Tweede Kamerverkiezingen zijn misschien wel de meest beslissende van onze tijd. Grote maatschappelijke problemen schreeuwen om een overheid met het lef die stevige maatregelen neemt om klimaatverandering tegen te gaan, de razendsnelle afname van biodiversiteit een halt toe te roepen en institutioneel racisme voorgoed naar het verleden te verwijzen.

Kortom: deze verkiezingen bepalen of we een kabinet krijgen dat in staat en bereid is om het kantelpunt naar de nieuwe economie in 2025 gaan realiseren. Het is overduidelijk dat de volgende regering een versnelling moet aanbrengen: met het huidige tempo gaan we de doelen voor 2030 op het gebied van klimaat, grondstoffen en gelijke kansen namelijk niet halen. Alleen een kabinet dat met echte prijzen rekent en duurzame ondernemers de wind in de rug geeft, schept de condities voor het kantelpunt naar een toekomstbestendig Nederland.

Jouw stem is daarom cruciaal. Maar bij welke partij moet je nu zijn als jij ook zo snel mogelijk toe wil naar een nieuwe economie? Wie pleit er bijvoorbeeld voor een serieuze CO2-prijs? Welke partij noemt concrete maatregelen om de biodiversiteit te herstellen? Wie stelt ambitieuze doelen op het gebied van een inclusieve arbeidsmarkt?

MVO Nederland zocht het voor je uit. We legden de verkiezingsprogramma's van de dertien zittende partijen naast onze Nieuwe Businessagenda. Daarop staan zeven thema's die cruciaal zijn voor de nieuwe economie. Elke partij hebben we per thema een score gegeven, volgens een **vaste set criteria**.

We geven je hiermee geen pasklaar stemadvies. Onze analyse toont wél bij welke partij je moet zijn voor de thema's die jij belangrijk vindt. Zo kan jij als kiezer bijdragen aan de versnelling naar de nieuwe economie.

Succes met je keuze!

DE ANALYSE IN EEN OOGOPSLAG

	Algemene duurzame ambitie	Nieuwe rijkdom	Echte prijzen	Transparante ketens	Inlusief ondernemen	Groene energie	Biodiversiteit	Circulaire economie
VVD	🔴	🔴	🔴	🔴	🟢	🟡	🟠	🟠
PVV	🔴	🔴	🔴	🔴	🔴	🔴	🔴	🔴
CDA	🟡	🟠	🔴	🔴	🟢	🟡	🟠	🔴
D66	🟢	🟢	🟢	🟢	🟢	🟢	🟢	🟢
Groen Links	🟢	🟢	🟢	🟢	🟢	🟢	🟢	🟢
SP	🔴	🟠	🟡	🟡	🟢	🔴	🟡	🟡
PvdA	🟢	🟢	🟠	🟡	🟢	🟢	🟢	🟢
CU	🟢	🟢	🟢	🟢	🟡	🟡	🟢	🟢
PvdD	🟢	🟢	🟢	🟢	🟢	🟢	🟢	🟢
SGP	🔴	🟢	🟠	🟠	🟠	🔴	🟡	🟡
DENK	🔴	🟠	🔴	🟠	🟡	🔴	🟠	🔴
50PLUS	🔴	🔴	🔴	🔴	🟠	🔴	🔴	🔴
FvD	🔴	🔴	🔴	🔴	🔴	🔴	🟠	🔴

VVD

Algemene duurzame ambitie ★

Een duurzame economie is niet de belangrijkste ambitie van de grootste regeringspartij. De VVD noemt in de inleiding enkele elementen van de nieuwe economie, maar mikt in zijn verkiezingsprogramma vooral op andere zaken (p.8).

Nieuwe rijkdom ★

'Groen en groei moeten hand in hand gaan' (p.71) schrijft de VVD, maar dit wordt nauwelijks concreet gemaakt. De partij pleit bijvoorbeeld niet voor 'groen' herstel na de coronacrisis, noch voor duurzaam inkopen door de overheid of een duidelijk groen belastingstelsel.

Echte prijzen ★

De VVD wil dat de "vervuiler betaalt" en wil het MKB en middenkomens ontzien (p.71). Dit principe wordt in het programma niet uitgewerkt in concrete maatregelen. De VVD noemt slechts de CO2-heffing voor zware industrie (p.71). Het belastingstelsel moet wel moderner, maar de VVD noemt dit niet als instrument voor verduurzaming.

Transparante ketens ★

De VVD zegt niets over het bevorderen van eerlijke handelsketens. In tegendeel, de partij pleit voor het "schrappen van normen voor maatschappelijk verantwoord ondernemen bij exportkredietverzekeringen als deze strenger zijn dan wat andere Oeso-landen doen". (p.12)

Inlusief ondernemen ★★★★

De VVD pleit voor wetgeving die bedrijven verplicht om mensen een eerlijke kans te geven bij sollicitaties, ongeacht hun achtergrond, leeftijd, seksuele geaardheid of handicap (p.68). Ook wil de VVD dat de overheid mensen met een beperking ondersteunt op de werkplek (p.69). De man-/vrouwverhouding op de kandidatenlijst is niet helemaal in evenwicht: 34% is vrouw.

Groene energie ★★★

De VVD wil de afspraken in het Klimaatakkoord nakomen, maar niet meer dan dat (p.72).

Biodiversiteit ★★

De VVD schrijft dat we ons moeten blijven inspannen voor herstel en behoud van de natuur en de versterking van de biodiversiteit in Nederland, maar maakt daar verschillende voorbehouden bij, zoals “Daarbij voorkomen we dat deze [natuur]gebieden direct een beschermde status krijgen en activiteiten als wonen, ondernemen en recreatie beperken” (p.90). Over de impact van Nederland op de wereldwijde biodiversiteit schrijft de partij niet. Wel noemt de VVD enkele maatregelen om de stikstofuitstoot te verlagen.

Circulaire economie ★★

De VVD schrijft “We werken toe naar een circulaire economie” (p. 74), maar stelt daar geen doelen bij. De maatregelen die de partij noemt om tot een circulaire economie te komen, zijn niet echt concreet. Bijvoorbeeld: “het bevorderen van hoogwaardige recycling, hergebruik en langer productgebruik door onder andere meer experimenteerruimte in wet- en regelgeving” (p. 74).

PARTIJ VOOR DE **VRIJHEID**

PVV

Algemene duurzame ambitie ★
Weinig duurzaamheidsambities bij de PVV. In de inleiding “We stoppen met de miljardenuitgaven aan [...] klimaatsubsidies.” (p.4)

Nieuwe rijkdom ★
De PVV wil dat bedrijven in het algemeen gesteund worden om uit de coronacrisis te komen; niet per se duurzame bedrijven. De partij schrijft niets over brede welvaart of duurzaam inkopen door de overheid.

Echte prijzen ★
De PVV zegt niets over vergroening van het belastingstelsel en is tegen een CO2-heffing: “Stoppen met de miljarden-verslindende CO2-reductie. Dus géén CO2-heffng, géén vliegtaks, géén rekeningrijden en andere onzin.” (p.37)

Transparante ketens ★
De PVV zegt niets over transparantie door bedrijven of over internationaal MVO.

Inlusief ondernemen ★
De PVV wil “Geen ‘positieve discriminatie’ en diversiteitsbeleid meer” (p. 13). 18% van de mensen op de kandidatenlijst is vrouw.

Groene energie ★
De PVV is tegen elke klimaatmaatregel en schrijft o.a.: “Klimaatwet intrekken, Klimaatakkoord en Energieakkoord door de shredder halen, terugtrekken uit het VN-Klimaatakkoord van Parijs, stoppen met de onbetaalbare energietransitie.” (p.37)

Biodiversiteit ★
De PVV ontkent het stikstofprobleem (“De ‘stikstofcrisis’, die helemaal geen crisis was en is”, p. 27). De partij zegt te willen “zorgen voor ons mooie Nederlandse landschap” (p. 40), maar “het hoeft niet allemaal stikstofarme natuur te zijn” (p. 40) en de PVV wil “doorgeslagen milieu- en natuurwetgeving” afschaffen (p. 40).
De partij zegt niets over de impact van Nederland op de wereldwijde biodiversiteit.

Circulaire economie ★
De PVV vermeldt in zijn verkiezingsprogramma niets dat met de circulaire economie te maken heeft.

CDA

CDA

Algemene duurzame ambitie ★★★

Een duidelijke keus voor een duurzame toekomst maakt het CDA niet. Lijsttrekker Wopke Hoekstra positioneert zich in het voorwoord in het midden door de kool en de geit te sparen: “We stropen de mouwen op [...] en investeren in de economie van morgen met een ambitieuze en duurzame toekomstagenda voor innovatie, technologie en de ontwikkeling van nieuwe regio’s” (p.4)

Nieuwe rijkdom ★★

In het verkiezingsprogramma van het CDA is duurzaamheid een leuk extraatje, maar de partij is niet van plan duurzaam ondernemen met beleid verder te helpen. “De eerlijke economie gaat over goed ondernemerschap, over ondernemers die verderkijken dan alleen de winst van vandaag of het rendement van de aandeelhouder” (p.41). De markt is aan zet, dus. Voor duurzaam inkopen kijkt het CDA juist de andere kant op: “Wij willen de maatschappelijke onderneming wettelijk verankeren als een eigen rechtsvorm voor maatschappelijke initiatieven zonder winstoogmerk. Dit maakt het mogelijk om maatschappelijke ondernemingen voorrang te geven bij overheidsaanbestedingen” (p.38).

Echte prijzen ★

Het CDA is niet enthousiast over een actieve rol van de Nederlandse overheid in het beprijzen van CO2-uitstoot. “Een eerlijk speelveld vraagt ook om Europese afspraken over gelijke beprijzing van de CO2-uitstoot door bedrijven en gelijke tarieven voor een vliegbelasting. Zodra Europa haar reductiedoelstelling verhoogt naar 55%, kunnen we de Nederlandse CO2-heffing schrappen” (p.68) Het CDA-congres nam wel een amendement aan om te kijken naar de belastingen: “We willen slim vergroenen en komen met een pakket fiscale maatregelen voor verduurzaming en vergroening van de samenleving” (p.47). Concrete maatregelen worden niet genoemd.

Transparante ketens ★

Het verkiezingsprogramma van het CDA besteedt weinig woorden aan het bevorderen van eerlijke en transparante internationale handelsketens. In de agrarische sector wil de partij “de consument meer transparantie (bieden) over de herkomst en productiewijze van ons voedsel “ (p.76) Het congres voegde nog een zin aan het programma toe over dit onderwerp: “Het CDA zet zich in om afspraken te maken op nationaal én Europees niveau om te zorgen dat er beleid komt met maatregelen om maatschappelijk verantwoord ondernemen de norm te maken” (p.44).

Inlusief ondernemen ★★★★

Het CDA pleit in zijn programma op verschillende plekken voor een inclusieve arbeidsmarkt: “Gelijke beloning van mannen en vrouwen (p.53), nieuwe afspraken over thuiswerk en de combinatie van werk en zorg” (p.13). De partij wil “een nieuwe regeling voor kinderopvang voor werkende ouders” (p.13) en “een actieve aanpak van arbeidsmarktdiscriminatie” (p.53). Maar de praktijk is weerbarstig: mannen domineren de kieslijst van het CDA (38% is vrouw).

Groene energie ★★★

Het CDA laat schoorvoetend merken zich aan de afspraken in het Klimaatakkoord te willen houden, maar is daar niet bepaald stellig in. Het CDA vindt dat beslissingen over het klimaatakkoord niet zomaar genomen kunnen worden door de 150 gekozen Tweede Kamer-leden, en pleit voor “een landelijk burgerberaad dat de politiek adviseert over de uitwerking van het klimaatakkoord. In dit beraad buigen 150 burgers, die door loting zijn aangewezen, zich over haalbare en betaalbare oplossingen om de doelen van het klimaatakkoord te realiseren” (p.72).

Biodiversiteit ★★

Op het thema biodiversiteit laat het CDA zien sterke agrarische wortels te hebben. De landbouw moet stikstofemissies reduceren, maar de doelen zijn op lange termijn en alle maatregelen gaan gepaard met subsidies en verzachtende regelingen. “Boeren die vrijwillig stoppen worden hiervoor gecompenseerd. Wij zijn tegen gedwongen onteigening en willen de bestaande budgetten voor uitkoopregelingen ook openstellen voor verduurzaming van de stallen en productiemethoden” (p.75). Over biodiversiteit in de stad is het CDA concreter: “In de grote steden krijgen stadsgroen en parken voorrang op een verdere verdichting van de woonomgeving en in het hele land planten wij voor iedere inwoner in de eigen buurt een nieuwe boom” (p.71) Over de impact van Nederland op de wereldwijde biodiversiteit zegt het programma van het CDA niets.

Circulaire economie ★

Circulaire economie is voor het CDA geen verkiezings-issue. De partij herhaalt een aanbeveling van het Europese Parlement uit 2017: “Met een ‘recht op reparatie’ dwingen we hogere kwaliteitseisen af voor gebruiksproducten als huishoudelijke apparatuur en mobiele telefoons” (p.72)

D66

D66

Algemene duurzame ambitie ★★★★★

Direct in de inleiding maakt D66 allerlei verwijzingen naar de nieuwe economie, zoals “We stimuleren de overgang van een waarde- naar een waardengedreven bedrijfsleven. Ambitieuze bedrijven die economisch succes én meerwaarde voor de samenleving nastreven, bieden we een zo goed mogelijk vestigingsklimaat en ondersteuning bij innovatie en digitalisering.” (p.9)

Nieuwe rijkdom ★★★★★

Op allerlei plekken in het programma pleit D66 voor nieuwe rijkdom. Bijvoorbeeld: “Wij willen deze brede welvaart leidend laten zijn in ons economisch beleid.” (p. 205) Ook kiest de partij voor duurzaam herstel na de coronacrisis (o.a.: “we stellen groene voorwaarden aan herstelprogramma’s”, p. 206). Ook wil D66 dat de overheid standaard duurzaam gaat inkopen: “De overheid geeft vanaf 2023 alleen nog circulaire aanbestedingen af, tenzij dit niet anders kan.” (p.56)

Echte prijzen ★★★★

D66 pleit voor een verschuiving van belasting op arbeid naar belasting op vervuiling (p.58). De partij spreekt daarnaast wel over het ‘aanscherpen van de nationale CO2-belasting’ (p.58) en schrijft “D66 wil een prijs zetten op de landbouwuitstoot van broeikas- en stikstofgassen”, maar daarmee kiest de partij niet eenduidig voor een CO2-prijs voor het brede bedrijfsleven.

Transparante ketens ★★★★

D66 wil dat jaarverslagen - ook die van niet-beursgenoteerde grote bedrijven - makkelijker te vergelijken zijn op maatschappelijke impact. (p.92) “Bedrijven moeten in hun jaarverslag volgens een standaard inzicht geven in hun klimaatimpact.” (p. 59) Bij het stimuleren van IMVO kiest D66 een meer vrijblijvende aanpak: “We zetten in op één duidelijk kader voor (internationaal) maatschappelijk verantwoord ondernemen, zoveel mogelijk op Europees niveau”. (p.91) Wetgeving volgt wat D66 betreft pas als het bedrijfsleven geen eigen verantwoordelijkheid neemt.

Inlusief ondernemen ★★★★★

D66 zegt de arbeidsmarkt te verbouwen “totdat deze geen kleur en gender meer ziet” (p.135) en noemt daarbij concrete maatregelen die verschillende doelgroepen ten goede komen, zoals “Sollicitatiecommissies bij overheden, publieke en semipublieke instellingen hebben een gevarieerde samenstelling wat betreft gender, leeftijd en achtergrond.” (p. 142) en een tijdelijk quotum van zowel 30 procent vrouwen als mannen in bestuurs- en toezichtfuncties binnen en buiten de overheid (p. 142). 49% van de mensen op de kandidatenlijst is vrouw.

Groene energie ★★★★★

De ambities van D66 reiken verder dan het nationale Klimaatakkoord: “Wij willen dat in Nederland en de hele EU de CO2-uitstoot in 2030 met ten minste 55 procent is verminderd ten opzichte van 1990.” (p.57)

Biodiversiteit ★★★★★

D66 heeft hoge ambities en noemt concrete maatregelen als het gaat om het herstellen van de biodiversiteit, zoals: “We creëren tot 2025 50.000 hectare extra beschermde natuur en 160.000 hectare tot 2040. Dat is een derde meer natuur dan we nu hebben.” (p.73) Ook wat betreft het verlagen van de stikstofuitstoot zijn de plannen ambitieus: “We zorgen dat in 2050 alle natuur in goede staat is. Als tussenstap willen we dat in 2030 50 procent stikstofreductie is gerealiseerd.” (p.73) Maatregelen die de partij noemt zijn o.a. groene bufferzones rond natuurgebieden, die de natuur beschermen tegen stikstofuitstoot en verdroging: “We leggen jaarlijks 20.000 hectare groene bufferzone aan om in 2040 op 400.000 hectare uit te komen.” (p.73) Ook benoemt D66 de rol van Nederland in het wereldwijde biodiversiteitsverlies.

Circulaire economie ★★★★★

D66 stelt ambitieuze doelen: “Wij ondersteunen de transitie naar een circulaire economie en stellen niet alleen voor 2050 maar al voor 2025 doelen: dan willen wij 30 procent minder grondstoffen gebruiken” (p.93) Ook benoemt de partij talloze concrete maatregelen als het gaat om de circulaire economie, zoals: “We willen een materialenpaspoort voor elk gebouw” en “We maken financiering voor circulaire projecten makkelijker. [...] InvestNL moet bijvoorbeeld ook in circulaire projecten kunnen investeren.” (p.108)

GROEN LINKS

GROENLINKS

Algemene duurzame ambitie ★★★★★

GroenLinks laat zich leiden door idealen voor een duurzame, eerlijke en inclusieve samenleving. Het verkiezingsprogramma van GroenLinks moet dienen als een alternatief op “blinde economische groei die de planeet uitput” (p.5).

Nieuwe rijkdom ★★★★★

GroenLinks kiest “vol overtuiging voor een groene toekomst” waarin “welzijn bovenaan staat” en we “welvaart delen” (p.9) De partij wil “financiële ondersteuning en groene investeringen terecht laten komen bij het midden- en kleinbedrijf, startups en de grote bedrijven die echte sociale en economische waarde creëren.”

Echte prijzen ★★★★★

Groenlinks pleit voor een CO2-belasting (bovenop de huidige Europese heffing) voor de grote vervuilende bedrijven en daarna ook voor andere sectoren. (p.11) Ook wil de partij een eerlijke vleesprijs waarin ook klimaat- en natuurschade zijn doorberekend (p.28)en een heffing op broeikasgassen en stikstof in de landbouw. (p.20) Daarnaast wil Groenlinks de belasting voor het storten en verbranden van afval verhogen en een grondstoffenbelasting voor fabrikanten invoeren (p.12), en aan de andere kant de inkomstenbelasting voor werkenden met lage en middeninkomens verlagen (p.52).

Transparante ketens ★★★★★

GroenLinks pleit voor het invoeren van IMVO-wetgeving, in Nederland én in de EU. Daarnaast zegt de partij dat “Handelsakkoorden moeten gaan voldoen aan internationale standaarden, zoals de duurzame ontwikkeldoelen van de Verenigde Naties en de OECD-richtlijnen voor eerlijke handel” (p.100) en noemt wat dat betekent voor bedrijven: “transparantie over de hele productieketen, leefbare lonen, veilige arbeidsomstandigheden, aandacht voor dierenwelzijn en het respecteren van mensenrechten” (p.100).

Inlusief ondernemen ★★★★★

Groenlinks noemt verschillende maatregelen om een inclusieve arbeidsmarkt te stimuleren, zoals “Inclusief werkgeverschap voor mensen met een beperking wordt de norm. We voeren een bindend quotum in voor de overheid en grote bedrijven.” (p.62) Bovendien is het aantal mannen en vrouwen op de kieslijst aardig in evenwicht: 60% is vrouw.

Groene energie ★★★★★

Groenlinks stelt hogere ambities dan die in het nationale Klimaatakkoord: “We stoten in 2030 60 procent minder CO2 en andere broeikasgassen uit dan in 1990 en in 2045 is de hele samenleving klimaatneutraal.” (p.11)

Biodiversiteit ★★★★★

GroenLinks heeft grote ambities op het gebied van biodiversiteit. De partij wil 100.000 hectare nieuwe natuur aanleggen in Nederland, 17 miljoen nieuwe bomen planten en de stikstofuitstoot met 50% terugdringen in 2030 (p.20).

Circulaire economie ★★★★★

Groenlinks noemt zowel ambitieuze doelstellingen als concrete maatregelen op het gebied van de circulaire economie, o.a.: “De overheid koopt in 2030 volledig circulair in” (p.12) en “Fabrikanten gaan een grondstoffenbelasting betalen en worden verplicht een oplopend percentage gerecyclede materialen te gebruiken.” (p.12)

SP

SP

Algemene duurzame ambitie ★

De SP noemt in de inleiding “De economie moet er zijn voor de mensen – en niet andersom.” In de rest van het programma gaat de partij vooral in op waarden als solidariteit en gelijke kansen, en niet op een duurzame economie in bredere zin. Duurzaamheid an sich heeft geen prioriteit voor de SP.

Nieuwe rijkdom ★★

De SP richt zich nagenoeg alleen op het sociale aspect van nieuwe rijkdom: “In bedrijven met meer dan honderd medewerkers krijgen de werknemers een instemmingsrecht en net zoveel zeggenschap als de aandeelhouders.” (p.9) Wat betreft het herstel na de coronacrisis kijkt de partij breder: “Wij stoppen met alle vormen van overheidssteun aan de militaire en fossiele industrie en andere multinationals die meewerken aan milieuvervuiling of uitbuiting in Nederland, of elders in de wereld.” (p.29) De SP komt nauwelijks met voorstellen om duurzame ondernemers in praktische zin te ondersteunen en pleit ook niet voor duurzaam inkopen door de overheid.

Echte prijzen ★★★

De SP pleit voor een CO2-heffing, maar alleen voor de grote vervuilers. De partij noemt in haar financiële verantwoording wel dit: “Wij verhogen de lasten op kapitaal en milieuvervuiling en verlagen juist de lasten op arbeid van mensen met een laag of middeninkomen.” (p.29) Maar in het hoofdstuk ‘Een eerlijke economie’ wordt niet over een dergelijke tax shift gesproken.

Transparante ketens ★★★

De SP pleit niet explicitiet voor transparantie door bedrijven. Wel zegt de partij “winstbejag van de rijken ten koste van de voedselveiligheid, de mensenrechten en een schoon milieu” niet meer te accepteren (p.11) en zich te blijven verzetten tegen “handelsverdragen met exclusieve privileges voor buitenlandse investeerders, zoals TTIP en CETA.” (p.11) De partij noemt ook een concrete maatregeln: “Bedrijven in ons land, en ook de hoofdkantoren van buitenlandse bedrijven, beboeten we als sprake is van misstanden die zijzelf of toeleveranciers elders in de wereld veroorzaken.” (p.28)

Inlusief ondernemen ★★★★

De SP wil de arbeidsinspectie meer middelen geven om discriminatie op de arbeidsmarkt aan te pakken. Wat de SP betreft komen bedrijven die discrimineren niet meer in aanmerking voor overheidsopdrachten. (p.25) Het aantal vrouwen op de kandidatenlijst is niet helemaal in evenwicht met het aantal mannen: 36% is vrouw.

Groene energie ★

Met “Wij gaan energie maken die schoon, betaalbaar én van ons allemaal is “(p.20) en “De klimaatdoelen worden een uitgangspunt in alle handelsverdragen” (p.23) kiest de SP niet eenduidig voor het nastreven van de doelen in het Klimaatakkoord.

Biodiversiteit ★★

De SP komt met verschillende losse voorstellen voor versterking van de biodiversiteit, zoals “Natuurgebieden worden met elkaar verbonden en we zorgen voor een flinke uitbreiding van de natuur” (p.23), maar deze zijn niet heel concreet en ambiteus en de partij verbindt er geen doelstellingen aan. Dat geldt ook voor de bestrijding van stikstofuitstoot: de SP wil dat doen door “stikstofbronnen weg te halen en de natuur uit te breiden” (p.23), maar wordt niet concreter dan dat.

Circulaire economie ★★

De SP stelt geen doelen ter bevordering van de circulaire economie, maar noemt wel concrete maatregelen, zoals: “We dwingen de vervuilende industrieën om het gebruik van plastic af te bouwen. Ook voeren we statiegeld in voor blik en plastic flesjes.” (p.23) en “Met regels en heffingen dwingen we af dat producten langer meegaan en veel schoner worden gemaakt.” (p.24)

PvdA

PVDA

Algemene duurzame ambitie ★★★★★

De PvdA zet zich al in het voorwoord en de inleiding af tegen een louter financiële benadering van de samenleving. “In de BV Nederland is de markt het doel, het individu de oplossing en de overheid het probleem. Dat is niet onze visie. Wij zien Nederland als een mooie, levendige vereniging waar we allemaal lid van zijn en allemaal ons steentje aan bijdragen.” “In dit verkiezingsprogramma kiezen wij ervoor om de mens voorop te stellen, en niet de markt.” (p.2) De partij noemt de Sustainable Development Goals “een belangrijke leidraad” (p.4).

Nieuwe rijkdom ★★★★

De PvdA wil brede welvaart voorop stellen in de Rijksbegroting “Bij investeringen staat de Brede Welvaart voorop; niet alleen het Bruto Binnenlands Product is leidend” (p.15). Beleidscoherentie is ook belangrijk voor de PvdA: “Nederlands beleid mag de realisatie van de SDGs niet in de weg staan” (p.97). “Ontwikkelingssamenwerking en het behalen van de duurzame ontwikkelingsdoelen (SDGs) is een zaak van ons allemaal.” (p.95)

Echte prijzen ★★

De PvdA pleit voor een CO2-heffing op Europees niveau (p.53) maar neemt in het verkiezingsprogramma geen maatregelen op voor Nederlands beleid. De PvdA is voor het beprijzen van milieuschade (o.a. p.58 en p.59) en een lastenverlichting op arbeid (p.10). Het principe van de vervuiler betaalt komt meerdere malen terug in het programma maar de PvdA spreekt niet over een structurele herziening en vergroening van het belastingstelsel.

Transparante ketens ★★★

Er is geen aandacht voor transparante handelsketens in het PvdA-verkiezingsprogramma. Wel pleit de partij voor eerlijke ketens, door het invoeren van bindende normen voor maatschappelijk verantwoord ondernemen (p.98). “Er komt een solide Europese bossenwet die bedrijven verplicht om ontbossing, aantasting van natuurlijke ecosystemen en mensenrechtenschendingen in de handelsketen te stoppen. Zo wordt de Nederlandse en Europese voetafdruk in de rest van de wereld naar nul gebracht in 2030.”(p.55)

Inlusief ondernemen ★★★★★

De PvdA heeft zeer ambitieuze doelstellingen om inclusiever te ondernemen in Nederland. “Dit doen we onder andere door organisaties te verplichten aan te tonen dat er bij hen sprake is van gelijke beloning” (p.17) Ook wil de PvdA een uitgebreider zwangerschapsverlof (p.22). PvdA heeft een kandidatenlijst met 53% vrouwen.

Groene energie ★★★★★

De PvdA wil naar 55% minder CO2-uitstoot in 2030, “liefst in Europees verband”(p.53). De partij zegt niet expliciet of dezelfde doelstelling ook voor Nederland alleen moet gelden, maar zegt wel ambitieuzere doelstellingen verdedigbaar te vinden “als technologische ontwikkelingen of internationale stappen en/of wetenschappelijke inzichten daar aanleiding voor geven” (p.52). “Groningen en Drenthe kunnen de energiehoofdstad van Europa worden. Daarom investeren we in waterstof.” (p.49)

Biodiversiteit ★★★★★

De PvdA wil “zuinig omgaan met onze prachtige natuur”. Zo wil de partij natuurgebieden uitbreiden met 50.000 hectare in 2027 (p.57). Ook pleit de PvdA voor een transitiefonds voor boeren om de noodzakelijke omslag naar kringlooplandbouw en een duurzamer voedselsysteem mogelijk te maken (p.56). Tot slot heeft de partij oog voor de impact van de Nederlandse economie op de wereldwijde biodiversiteit, met name in relatie tot ontbossing (p. 57).

Circulaire economie ★★★★★

De PvdA wil het Rijksbrede programma Circulaire Economie uitbreiden met meer investeringen (p.56). De partij komt met een aantal maatregelen ter bevordering van de circulaire economie, zoals een verbod op wegwerpplastic, het verhogen van statiegeld en het opzetten van duurzame verdienmodellen voor de afvalbranche (p.56). “Verpakkingen worden duurzamer en op termijn biologisch afbreekbaar. Tot die tijd voeren we de verpakkingbelasting opnieuw in.”(p.54)

Christen Unie

CHRISTEN UNIE

Algemene duurzame ambitie ★★★★★

De ChristenUnie heeft duidelijk duurzame idealen: “We kiezen voor een economie waarin niet maximale groei, maar de bloei van mensen en de samenleving centraal staat. Met ruimte voor (familie)bedrijven om duurzaam te ondernemen en een arbeidsmarkt met minder verschillen en meer zekerheid” (p.9)

Nieuwe rijkdom ★★★★★

De ChristenUnie wordt behoorlijk concreet over nieuwe rijkdom: “We kiezen voor een brede welvaartsindicator, die niet alleen rekening houdt met economische impact, maar ook met ecologische en sociaalmaatschappelijke impact: hier en nu én daar en later. Deze monitor krijgt een gelijkwaardige positie naast de puur economische analyses bij het ramen, opstellen en evalueren van begrotingen en beleid, en vervult een centrale rol bij het opstellen en doorrekenen van de Miljoenennota, Rijksbegroting, regeerakkoorden en verkiezingsprogramma’s “ (p.75).

Echte prijzen ★★★★

De ChristenUnie is ambitieus over het vergroenen van belastingen (We maken vervuilend en ongezond gedrag duurder, we maken schoon en gezond gedrag goedkoper), maar aarzelt over het invoeren van een flinke belasting op broeikasgassen: “Waar dat mogelijk en effectief is, vormt het beprijzen van CO2 een belangrijke oplossing, bij voorkeur in internationaal verband en waar nodig met een stevige nationale minimumprijs” (p.108)

Transparante ketens ★★★★★

Als een van de weinige partijen pleit de ChristenUnie voor het invoeren van wetgeving op het gebied van internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (IMVO) om uitbuiting en slavernij tegen te gaan in de productieketens. Qua transparantie van die ketens pleit partij onder meer voor omgekeerde bewijslast: “Betrekt een ondernemer grondstoffen of producten uit een sterk verdachte regio, dan kan de overheid eisen dat de ondernemer aantoont dat het bedrijf de toeleveringsketen op orde heeft en er geen sprake is geweest van bijvoorbeeld kinderarbeid.” (p. 91)

Inlusief ondernemen ★★★

De helft van de lijst bestaat bij de ChristenUnie uit vrouwen, maar het programma komt niet veel verder dan een obligate tekst: “Alle vormen van discriminatie op de arbeidsmarkt, van naam en postcode tot zwangerschap, zijn onacceptabel en worden bestreden” (p.80/81)

Groene energie ★★★

“De ChristenUnie wil dat Nederland zich in Europees en internationaal verband inzet voor goede, bindende afspraken om klimaatverandering tegen te gaan. In eigen land zetten we ons in voor een voortvarende uitvoering van het Klimaatakkoord.” De CU past keurig op de klimaatwinkel maar wil bestaande ambities niet verhogen.

Biodiversiteit ★★★★

De ChristenUnie wil een omslag naar echte kringlooplandbouw op Europees niveau. De partij stel voor om inkomensondersteuning te koppelen aan vergroening in plaats van aan het aantal hectares, om het nemen van maatregelen op het gebied van klimaat, milieu en biodiversiteit aantrekkelijk en lonend te maken voor boeren. De partij vindt daarnaast het stikstofoverschot zorgelijk, maar pakt in het programma niet door met stevige maatregelen: “Boeren krijgen een passende beloning als ze biodiversiteitsmaatregelen nemen” (p.124) De ChristenUnie heeft oog voor de rol van Nederland in het wereldwijde biodiversiteitsverlies: “Voedsel dat van buiten de Europese Unie wordt geïmporteerd, moet voldoen aan de eisen van dierenwelzijn, emissies, biodiversiteit en mensenrechten” (p.126)

Circulaire economie ★★★★★

De ChristenUnie heeft flinke ambities op het gebied van de circulaire economie. “Er komen scherpe, concrete doelstellingen voor de circulaire economie voor verschillende sectoren en materiaalsoorten. De huidige doelstellingen voor vermindering van primair materiaalgebruik geven te weinig houvast” (p.112) En: “Er komt een materialenpaspoort voor de bouw en infrasector om circulair gebruik van materiaal te stimuleren.” (p.112)

Partij voor
de Dieren

PARTIJ VOOR DE DIEREN

Algemene duurzame ambitie ★★★★★

De inleiding van het verkiezingsprogramma van de PvdD is één groot pleidooi voor de nieuwe economie: “In plaats van een economisch systeem waar slechts een kleine bovenlaag van profiteert, kiezen wij voor een welzijnseconomie die blijft binnen de draagkracht van de Aarde.” (p.5) en “Deze verkiezingen bieden de kans een ouderwetse inhaalrace tussen fossiele politici ten koste van het klimaat en de natuur te voorkomen. [...] Samen kunnen we zorgen voor een radicale omslag naar een beleid dat ook komende generaties een gelukkige toekomst biedt.” (p.7). De rest van het programma van de PvdD gaat op dezelfde toon verder.

Nieuwe rijkdom ★★★★

De PvdD pleit hartstochtelijk voor nieuwe rijkdom: “Een houdbare economie blijft binnen de draagkracht van de Aarde. [...] We zullen ons vooral moeten laten leiden door gemeenschapszin, gezondheid en welzijn van mens, dier en natuur, en een flinke verkleining van onze ecologische voetafdruk.” (p5) De partij wil een ‘groen’ herstel na de coronacrisis: “Herstelpakketten moeten juist helpen de klimaat- en biodiversiteitscrisis helpen bestrijden.” (p97) en voor duurzaam inkopen door de overheid: “De inkoop van alle producten en aanbestedingen wordt 100% duurzaam en fair trade in 2030.” (p12). De PvdD noemt nauwelijks concrete maatregelen om duurzame ondernemers in praktische zin te ondersteunen.

Echte prijzen ★★★★★

De PvdD wil “een forse CO2-belasting die gaat gelden voor alle vervuilende sectoren.” (p.58) en het invoeren van ‘echte prijzen’: “We gaan de werkelijke kosten van producten en diensten in de prijs doorberekenen, zodat ze niet meer afgewenteld worden op de hele samenleving.” (p.12) Ook pleit de partij voor een tax shift: “We verlagen de belasting op arbeid en verhogen de belasting op grondstoffen, vervuiling, vermogen en winst.” (p.12) De PvdD stelt een progressieve vliegbelasting voor: “Hoe vaker je vliegt, hoe hoger de belasting per ticket.” (p.43).

Transparante ketens ★★★★★

De PvdD pleit zowel voor verplichte transparantie door (grote) bedrijven (p.102), als voor bindende Nederlandse IMVO-wetgeving: “Bedrijven worden verplicht om mensenrechtenschendingen (inclusief kinderarbeid), milieuvervuiling, dierenwelzijnsaantasting en biodiversiteitsverlies in hun ketens te identificeren, te voorkomen en aan te pakken.” (p.102)

Inlusief ondernemen ★★★★

De PvdD stelt dat afkomst, geaardheid, genderidentiteit of huidskleur niemand meer mag belemmeren om een stageplek of baan te vinden. “Duidelijke wetgeving en daadkrachtige handhaving gaan ervoor zorgen dat discriminatie op de arbeids- en woningmarkt aangepakt wordt.” (p.88) De partij wordt niet concreet over wat voor soort wetgeving dat dan zou moeten zijn. Van de mensen op de kandidatenlijst is 57% vrouw.

Groene energie ★★★★★

De PvdD pleit voor veel meer ambitie dan het Klimaatakkoord: “Nederland levert een maximale inspanning om de opwarming van de Aarde te beperken tot een bovengrens van 1,5 graad Celsius. Uiterlijk in 2030 is Nederland klimaatneutraal. We leggen de reductiedoelstellingen vast in een nieuwe Klimaatwet.” (p.10)

Biodiversiteit ★★★★★

Behoud van biodiversiteit is een duidelijk speerpunt voor de PvdD. Het woord ‘biodiversiteit’ valt 45 keer in het verkiezingsprogramma, ‘ecosystemen’ 20 keer, en ‘natuur’ 96 keer. Opvallend voorstel: “Er komt een ministerie voor Klimaat & Biodiversiteit. Dit ministerie krijgt eenzelfde status als het ministerie van Financiën: het beleid van andere ministeries wordt voortaan getoetst op duurzaamheid. Het bewaakt de natuur, biodiversiteit, grondstoffen en CO2-budgetten op zo’n manier dat de natuur zich herstelt.” (p.10)

Circulaire economie ★★★★★

De PvdD wil snel toewerken naar een circulaire economie, met verboden en verplichtingen. “Er komt per direct een verbod op het gebruik van microplastics in cosmeticaproducten. We stellen regels voor kleding- en wasmachinefabrikanten om vrijkomen van synthetische vezels in het water tegen te gaan.” (p.52) En: “De industrie en de bouw gaan verplicht materialenpaspoorten gebruiken.” (p.53) Niet alleen het bedrijfsleven, maar ook de overheid moet circulair worden: “In de Rijksbegroting komt naast de uitgavenplafonds ook een grondstoffenplafond. De overheid mag alleen beleid en plannen uitvoeren als dat binnen het grondstoffenplafond past.” (p.53)

SGP

SGP

Algemene duurzame ambitie ★

Voor de Staatkundig Gereformeerden heeft duurzaamheid geen prioriteit. In de inleiding staat alleen een korte passage over schadelijke uitstoot. Verder wordt niet naar de nieuwe economie verwezen.

Nieuwe rijkdom ★★★★

De SGP erkent dat de oude economie “een enorme aanslag pleegt op de leefomgeving, natuurlijke hulpbronnen en grondstoffen”. Het niet adresseren hiervan noemen ze “onverantwoord”en “onverstandig”. Helaas wordt deze opvatting niet doorvertaald naar ambitieuze maatregelen voor de nieuwe economie.

Echte prijzen ★★

De SGP haalt kort een CO2-heffing aan (p.103) en vindt dat de nationale vliegbelasting omhoog moet zolang een internationale vlieghefffing achterwege blijft. Wel wil de partij alles in lijn houden met andere Europese landen.
De SGP stelt belastinghervormingen voor, maar die hebben niet te maken met verduurzaming.

Transparante ketens ★★

Hoewel de SGP meerdere maatregelen noemt om IMVO te stimuleren, houdt de partij in haar formulering steeds een slag om de arm. De SGP vindt IMVO-convenanten “wenselijk”, (p.158) flankerende wetgeving voor risicosectoren “kan overwogen worden” en ernstige nalatigheid “kan worden beboet”. De SGP spreekt niet over transparantie door bedrijven in het algemeen.

Inlusief ondernemen ★★

De SGP noemt een aantal maatregelen die de kansen op de arbeidsmarkt voor ouderen en mensen met een beperking moeten vergroten. Gaat het om discriminatie door bedrijven in het algemeen, dan blijft de partij hangen in algemeenheden: “Dan moet er opgetreden worden.” (p.80) De SGP heeft geen enkele vrouw op de kandidatenlijst.

Groene energie ★

Het streefdoel van 49% CO2-reductie in 2030 is volgens de SGP alleen haalbaar tegen hoge kosten. “Dat doel moet daarom geen wet van Meden en Perzen worden.” (p.97)

Biodiversiteit ★★★

De SGP besteedt enige aandacht aan het stimuleren van biodiversiteit, met name gericht op ondersteuning van boeren. Bijvoorbeeld door het Rijk te laten investeren in praktijkonderzoek naar “functionale agrobiodiversiteit” (p.121). De partij stelt daarbij geen concrete doelen om de biodiversiteit in Nederland te verbeteren.

Circulaire economie ★★★

De SGP komt met een aantal maatregelen om de circulaire economie te bevorderen, zoals het stimuleren van lease-goederen en van hergebruik van grondstoffen (p.165). Maar de partij stelt geen heldere doelstellingen om de circulaire economie ook daadwerkelijk te bereiken.

DENK

DENK

Algemene duurzame ambitie ★

“Wat gebeurt er met mijn baan? Kan ik de volgende maand mijn gezin nog te eten geven? Kan ik de huur betalen? Krijgen mijn kinderen goed onderwijs? Krijgen onze jongeren ooit nog een eigen woning?” DENK vraagt zich in de inleiding veel af, maar niet hoe Nederland duurzamer kan worden.

Nieuwe rijkdom ★★

DENK heeft een klassiek-financiële kijk op rijkdom, en wil dat de welvaart eerlijker verdeeld wordt: “De meest draagkrachtige Nederlanders en grote bedrijven die jarenlang hun eerlijke deel niet hebben betaald, moeten meer bijdragen, zodat we anderen kunnen ontzien.” (p46) De partij pleit voor “Diversiteitschecklists en een Diversiteitshelpdek bij de overheid, om bedrijven te helpen in het inclusiever maken van hun bedrijfsvoering.” (p17)

Echte prijzen ★

DENK ziet niks in het beprijzen van bijvoorbeeld de uitstoot van broeikasgas : “Nederland neemt 0,4% van de wereldwijde CO2-uitstoot voor haar rekening. Fixatie op de uitstoot van Nederland heeft geen zin als andere landen hun verantwoordelijkheid niet nemen.” (p78)

Transparante ketens ★★

Het verkiezingsprogramma van DENK noemt wel de problematiek rond arbeidsmigranten maar benoemt geen maatregelen voor meer ketentransparantie of IMVO. Op één suggestie na: “Toewerken naar een keurmerk voor bedrijven waarmee aangetoond kan worden dat producten uitbuitingsvrij zijn gemaakt.” (p41)

Inlusief ondernemen ★★★

Bij de term ‘diversiteit’ gaat het bij DENK uitsluitend over discriminatie op basis van afkomst. Op dat gebied heeft de partij veel ideeën, zoals “Een keiharde eis voor (middel)grote bedrijven en organisaties dat ze beleid maken om discriminatie tegen te gaan. Bij afwezigheid van beleid volgt bestraffing”. (p16). 29% van de kanditaten op de lijst van DENK is vrouw.

Groene energie ★

Groene energie is niet echt een speerpunt voor DENK. “DENK wil niet horen bij de klimaatontkenners die hun kop in het zand steken. Maar ook niet bij de klimaatdrammers die onnodig paniek zaaien.” (p77) In extra grote letters (p70) roept het programma: “DENK is de enige echte autopartij van Nederland!”

Biodiversiteit ★★

Biodiversiteit is voor DENK een nationaal issue. Over de internationale impact van Nederland op ecosystemen zegt het programma niets. Op pagina 79 staat wel: “DENK wil dat komende generaties kunnen genieten van het prachtige groen dat ons land rijk is. DENK wil echter ook dat we realistisch omgaan met het natuurgebiedenbeleid. DENK wil daarom: (...) Realistische afweging van natuurgebieden in het licht van andere ruimteclaims.” Wat dat betekent wordt niet helemaal duidelijk, wel welke sector moet krimpen: “De landbouw wordt als grootste bron van uitstoot ontzien, terwijl de automobilist gepest wordt.” (p.79)

Circulaire economie ★

Het verkiezingsprogramma van DENK wijdt weinig woorden aan concrete maatregelen voor een meer circulaire economie. De complete tekst hierover luidt: “Inzetten op de circulaire economie door het stimuleren van groene innovatie en het faciliteren van greentech clusters.” (p.79)

50 PLUS

50PLUS

Algemene duurzame ambitie ★

50PLUS spreekt in de inleiding wel over “welzijn en welbevinden” en een “duurzame, sociale infrastructuur”, maar alleen in relatie tot ouderen.

Nieuwe rijkdom ★

50PLUS meldt in het verkiezingsprogramma niets over ‘groen herstel’ en komt niet met maatregelen om duurzaam ondernemente stimuleren.

Echte prijzen ★

50PLUS spreekt alleen over het drastisch vereenvoudigen van het belastingstelsel (p7), niet over het vergroenen ervan en ook niet over een CO2-prijs.

Transparante ketens ★

50PLUS zegt niets over eerlijke en transparante handelsketens.

Inlusief ondernemen ★★

50PLUS pleit voor het tegengaan van leeftijdsdiscriminatie op de arbeidsmarkt (zonder concrete maatregelen te noemen) en voor gratis kinderopvang “om iedereen aan het arbeidsproces te laten deelnemen” (p7). Van de kandidatenlijst van 50PLUS is 17% vrouw.

Groene energie ★

Het lijkt erop dat 50PLUS de afspraken in het Klimaatakkoord niet wil naleven: “50PLUS wil volgende generaties niet belasten met oneerlijke klimaatlasten, landschapsvervuiling en verouderde technologie als gevolg van te snel uitgevoerd klimaatbeleid.” (p15) De partij zegt de CO2-uitstoot wel te willen terugdringen, maar wordt niet concreet over de manier waarop: 50PLUS wil “klimaatbeleid inrichten op de ontwikkeling van krachtige nieuwe technologie” en vindt dat moet “ingezet worden op andere milieu- en duurzaamheidsmaatregelen om de leefbaarheid voor volgende generaties te garanderen.” (p15)

Biodiversiteit ★

In relatie tot biodiversiteit noemt 50PLUS alleen dat “Wijken moeten vergroenen door extra bomen en beplanting die vogels en vlinders aantrekken.” (p.12)

Circulaire economie ★

Over de circulaire economie zegt 50PLUS: “50PLUS wil de topkwaliteiten van Nederlandse vernieuwing en technologieën volledig gebruiken, zodat wij nog in deze eeuw op een moderne manier kunnen overschakelen naar een duurzame circulaire economie.” (p.15) De partij noemt geen concrete maatregelen om dit (weinig ambitieuze) doel te behalen.

Forum voor Democratie

FORUM VOOR DEMOCRATIE

Algemene duurzame ambitie ★

FvD schrijft: “Politiek onteigend en spiritueel ontheemd - dat wordt onze toekomst als de klimaatplannen (...) doorgang vinden.” FvD wil “CO2 niet langer zien als een vervuiler”. Op het gebied van duurzaamheid is de partij wat in verwarring. FvD wil “Schonere lucht, bodem en water. Meer bomen, meer natuur. Maar stoppen met de klimaatplannen.” (p.3) Hoe dat samen moet gaan, wordt niet duidelijk.

Nieuwe rijkdom ★

Duurzaamheidseisen zijn volgens FvD “onnodig” (p56) en “absurd” (p68).

Echte prijzen ★

FvD wil een ‘rechtvaardiger’ belastingstelsel en een algehele btw-verlaging (p.48), maar rept niet over vergroening/verduurzaming van het belastingstelsel.

Transparante ketens ★

FvD komt niet met maatregelen om transparantie door bedrijven te bevorderen.

Inlusief ondernemen ★

FvD erkent niet dat bepaalde mindersheidsgroepen marginalisering en discriminatie ondervinden. FvD agendeert tégen investeringen en beleid om inclusiviteit te bevorderen. Van de FvD-kandidatenlijst is 12% vrouw.

Groene energie ★

FvD wil ‘stoppen met klimaatplannen’ en opereert zo ver onder bestaande ambities zoals vastgelegd in het Klimaatakkoord. Op pagina 66: “Opzeggen Parijs-akkoord, klimaat- en energieakkoord. Intrekken klimaatwet.”

Biodiversiteit ★★

Het woord ‘biodiversiteit’ valt niet in het programma, maar FvD wil wel meer bomen en natuur, door bijvoorbeeld boeren te ondersteunen om natuur de ruimte te geven op hun land. Ook wil de partij geen bomenkap voor biomassacentrales (p.66). FvD gelooft niet in het stikstofprobleem en wil de veestapel dan ook niet laten inkrimpen en ook de maximumsnelheid niet verlagen. FvD: “Onze belangrijkste maatregel om de ‘natuur’ in stand te houden is beperking van bevolkingsgroei door te stoppen met massale immigratie.” (p.71)

Circulaire economie ★

FvD noemt niets dat te maken heeft met hergebruik, recycling of een circulaire economie.

VERANTWOORDING

De analyse van de verkiezingsprogramma's aan de hand van de Nieuwe Businessagenda is op de volgende manier tot stand gekomen:

- MVO Nederland heeft ervoor gekozen alleen de verkiezingsprogramma's te analyseren van de **dertien partijen** die momenteel in de Tweede Kamer vertegenwoordigd zijn.

- We hebben de partijprogramma's beoordeeld op de mate waarin ze ondersteunend zijn aan de **7 thema's van de Nieuwe Businessagenda** van MVO Nederland, te weten: nieuwe rijkdom, echte prijzen, transparante ketens, inclusief ondernemen, groene energie, biodiversiteit en circulaire economie. Tot slot hebben we gekeken in hoeverre de partij direct in het voorwoord of de inleiding verwijst naar de nieuwe economie en prioriteit geeft aan duurzaamheid.

- Voor elk van de 7 thema's hebben we een aantal **criteria** opgesteld aan de hand waarvan we de verkiezingsprogramma's hebben beoordeeld.

- Bij het beoordelen aan de hand van de criteria hanteerden we steeds **4 basisvoorwaarden**:

  - Het gaat om voorstellen voor **ondernemers** (dus niet alleen voor burgers of overheden)
  - Het gaat om voorstellen voor **duurzaam** ondernemers (dus niet voor ondernemers in het algemeen)
  - Het gaat om voorstellen voor **nationaal** beleid (dus niet voor Europees beleid)
  - Het gaat om voorstellen voor **concrete** maatregelen (dus niet alleen om idealen of vergezichten)

  Passages in de verkiezingsprogramma's die niet aan deze voorwaarden voldoen, hebben we niet meegenomen in de beoordeling.

- We hebben elke partij voor elk criterium beoordeeld met **rood** (geen aandacht voor dit thema, draagt niet bij aan de nieuwe economie), **oranje** (thema wordt genoemd, maar geen concrete maatregelen) of **groen** (draagt bij aan nieuwe economie met concrete maatregelen). De scores op de criteria hebben we per thema bij elkaar opgeteld: het gemiddelde vormt de score op dat thema, op een vijfpuntsschaal (**rood** ⋆, **donkeroranje** ⋆⋆, **oranje** ⋆⋆⋆, **lichtgroen** ⋆⋆⋆⋆, **groen** ⋆⋆⋆⋆⋆).

CRITERIA

Algemene uitgangspunten

Bij het beoordelen van de voorgestelde maatregelen in de verkiezingsprogramma's hanteren we steeds de volgende uitgangspunten:

- Gaat het om voorstellen voor **ondernemers** (dus niet alleen voor burgers of overheden)
- Gaat het om voorstellen voor **duurzaam** ondernemers (dus niet voor ondernemers in het algemeen)
- Gaat het om voorstellen voor **nationaal** beleid (dus niet voor Europees beleid)
- Gaat het om voorstellen voor **concrete** maatregelen (dus niet alleen om idealen of vergezichten)

Criteria

Algemene duurzaamheidsambitie

- Spreekt de partij direct in het voorwoord of de inleiding al over de nieuwe economie?
  - Niet tot nauwelijks: de partij noemt geen of slechts enkele elementen van de nieuwe economie en heeft zijn prioriteiten duidelijk elders liggen.
  - Ja, de partij staat wel positief tegenover een duurzame economie en benoemt dit ook, maar het is geen topprioriteit.
  - Ja, het programma is opgesteld als plan om een nieuwe, duurzame economie te bereiken. Dit is topprioriteit voor de partij.

Nieuwe rijkdom

- Heeft de partij oog voor de ontwikkeling van brede welvaart? Oftewel: vindt de partij het streven naar maatschappelijke waarde minstens zo belangrijk als naar financiële waarde?
  - Nee.
  - Ja, de partij benoemt zaken die hiermee samenhangen.
  - Ja, de partij benoemt dit als belangrijkste uitgangspunt wanneer het over de economie gaat.

- Kiest de partij bij het economische herstel na de coronacrisis voor een fundamenteel 'groen herstel', bijvoorbeeld door duurzaamheidsvoorwaarden te stellen aan financiële steun?
  - Nee, de partij maakt hierbij geen onderscheid tussen bedrijven in de oude en in de nieuwe economie.
  - Deels, bedrijven in de nieuwe economie krijgen de voorkeur boven bedrijven in de oude economie, maar naast duurzaamheid tellen ook andere invalshoeken mee.
  - Ja, de partij wil alleen steun verlenen aan bedrijven in de nieuwe economie; het economisch herstel is gericht op verduurzaming.

- Pleit de partij ervoor om duurzaam ondernemers in praktische zin te ondersteunen, bijvoorbeeld met informatie, tools of financiële middelen?
  - Nee.
  - Enigszins: de partij stelt enkele middelen voor.
  - Ja, volop.

- Pleit de partij voor duurzaam opdrachtgeverschap bij inkoop en aanbesteding door de Rijksoverheid?
  - Nee.
  - Enigszins: duurzaam inkopen door de overheid wordt genoemd, maar de partij kiest er niet eenduidig voor.
  - Ja, de partij pleit eenduidig voor duurzaam inkopen door de overheid.

Echte prijzen

- Stelt de partij een Nederlandse CO2-prijs voor (los van eventuele uitspraken over de CO2-heffing in de EU Green Deal)?
  - Nee.
  - Ja, maar alleen voor de industrie.
  - Ja, voor het brede bedrijfsleven.

- Zet de partij in op vergroening van het belastingstelsel?
  - Nee.
  - Enigszins: de partij wil een of enkele niet-duurzame praktijken hoger belasten, of een of enkele duurzame praktijken lager.
  - Ja, de partij pleit voor een radicale verschuiving van (lagere) belasting op arbeid naar (hogere) belasting op grondstoffen.

Transparante ketens

- Pleit de partij voor meer transparantie door bedrijven?
  - Nee.
  - Enigszins: het onderwerp wordt genoemd, maar zonder concrete maatregelen.
  - Ja, en de partij verbindt hier ook eisen en/of consequenties aan.

- Pleit de partij voor IMVO-maatregelen en/of eerlijke handel?
  - Nee.
  - Enigszins: de partij pleit wel voor IMVO/eerlijke handel maar noemt nauwelijks concrete maatregelen.
  - Ja, inclusief concrete maatregelen.

Inclusief ondernemen

- Erkent de partij de noodzaak voor meer diversiteit en inclusiviteit in het bedrijfsleven en heeft zij daarbij oog voor meerdere aspecten, zoals gender, religie, afkomst, huidskleur, geaardheid, fysieke beperkingen, etc.?
  - Nee.
  - Ja, maar de partij noemt geen concrete maatregelen, of alleen maatregelen gericht op één of twee doelgroepen.

    - Ja, en de partij komt met concrete maatregelen voor bedrijven, die ten goede komen aan meerdere doelgroepen.

- Practice what you preach: is het aantal vrouwen op de kandidatenlijst van de partij in evenwicht met het aantal mannen?
    - Nee, minder dan 30% is vrouw.
    - Enigszins, tussen de 30 en 40% is vrouw.
    - Ja, tussen de 40 en 60% is vrouw.

Groene energie

- Wil de partij het nationale Klimaatakkoord voortzetten of zelfs uitbreiden?
    - Nee, dit wordt niet genoemd.
    - Ja, de partij wil het voortzetten zoals het nu is.
    - Ja, de partij pleit voor hogere ambities dan het huidige Klimaatakkoord.

Biodiversiteit

- Benoemt de partij het belang van behoud en vergroting van de biodiversiteit?
    - Nee.
    - Enigszins: de partij erkent de rol van de overheid in het oplossen van dit vraagstuk en komt met enkele losse voorstellen.
    - Ja, de partij benadrukt het belang hiervan en komt met ambitieuze voorstellen inclusief concrete doelen.

- Benoemt de partij het belang van verlagen van het stikstofoverschot?
    - Nee.
    - Enigszins: de partij erkent het belang hiervan en komt met enkele voorstellen.
    - Ja, de partij benadrukt het belang hiervan en komt met ambitieuze voorstellen inclusief concrete doelen.

- Benoemt de partij de impact van Nederland op de wereldwijde biodiversiteit, bijvoorbeeld als het gaat om verwoestijning, verzuring van oceanen, ontbossing?
    - Ja.
    - Nee.

Circulaire economie

- Stelt de partij concrete en ambitieuze doelen op het gebied van de circulaire economie?
    - Nee, de partij noemt geen concrete doelen.
    - Enigszins: de partij noemt een of meer doelen, maar is daarin niet heel ambitieus.
    - Ja, de partij noemt concrete en ambitieuze doelen.

- Stelt de partij concrete maatregelen voor ter bevordering van de circulaire economie?
    - Nee
    - Ja, een of enkele losse maatregelen.
    - Ja, verregaande integrale maatregelen.

OVER MVO NEDERLAND

Of je nu zoekt naar mogelijkheden om je CO2-uitstoot te verminderen, wilt werken aan hergebruik van je restmateriaal of financiering zoekt voor je duurzame innovaties; als ondernemer loop je tegen specifieke wet- en regelgeving aan. MVO Nederland creëert de optimale condities om toekomstbestendig ondernemen in de nieuwe economie mogelijk te maken.

Hoe we dat doen? We voeren een actieve lobby door in gesprek te gaan met ambtenaren, bestuurders, beleidsmakers en politici. Ook in Europa. We voorzien hen van argumentatie voor de bestaande politieke agenda. Maar helpen ook bij het op de agenda zetten van nieuwe punten. Daarbij gaan we uit van de standpunten die voor koplopende bedrijven in de nieuwe economie belangrijk zijn. Zij zijn ons kritische klankbord en bieden inspirerende voorbeelden voor het versterken van ons verhaal.

Als belangenbehartiger van de nieuwe economie maken we duidelijk wat er moet veranderen om toekomstbestendig ondernemen eenvoudiger en financieel aantrekkelijker te maken. We maken ons daarbij hard voor systeemveranderingen die alle partners in onze beweging raken. Denk hierbij aan het bewerkstelligen van een duurzaam belastingstelsel, het neerzetten van een stevige ambitie in klimaat- en energiebeleid en de circulaire economie, en een overheid die leidend is in duurzaam inkopen en aanbesteden.

Meer informatie

Meer weten over onze belangenbehartigingsactiviteiten? Neem dan **contact met ons op** en we komen spoedig bij je terug. Benieuwd naar onze standpunten in de nieuwe economie? **Bekijk ze op onze website**.

Zelf invloed uitoefenen op de politiek? **Word partner van MVO Nederland** en neem je aandeel in de nieuwe economie.

Blijf op de hoogte

Blijf eenvoudig op de hoogte van alle updates van MVO Nederland via **LinkedIn**, **Twitter**, onze **maandelijkse nieuwsbrief** én **podcastserie**.

MVO NEDERLAND